

EKOLOGIAN POLIITTINEN YDIN?

Jaatinen, Pertti: Ekososialismista ekoanarkismiin — Artikkeleita ekologian ja politiikan »rajalta». Jyväskylä 1989.

Walter Benjaminin mukaan fasismi, sen univormut, heraldiikka, soitukulkueet ja kansanjuhlat, pyrki estetisoimaan politiikan. Siinä tilanteessa antifasistien piti hänen mukaansa politisoida estetiikka.

Pertti Jaatisen ajatukset etenevät pitkin »benjaminilaisia» uria, kun hän yrittää avalla ihminen/luonto -keskustelun umpisolmuja. Hänen mukaansa politiikan pois-reduointi, sen palauttaminen biologiaan tai erityisesti ekologiaan on yhtä houkuttelevaa kuin hedelmätöntäkin.

Jaatisen ajatus on ainakin jossain määrin epäpopulääri, tuntuhan politiikka tänään masentavan harmaalta ja kaiken lisäksi noidutulta vyöhykkeeltä. Poliittikkaan joutuineet ihmiset kun kinailevat tuloveroprosentin murto-osista samalla vaikka ekologiset katastrofit vyöryvät kohti. Politikotkin näkevät uudet realiteetit, mutta heidän käteensä ja kielensä ovat noidutut noudattamaan vanhoja rutiineja.

Politiikan tuolla puolen näyttää kuitenkin häärivän joutokattain mielenkiintoisia ihmisiä, jotka eivät taas muusta puhukaan, kuin »niistä suurista asioista». Ja päälle päätteeksi: heillä tuntuu olevan valmiiksi harkitut ratkaisutkin kaikkiin suuriin ja pieniinkin ongelmiin. Liikakansoituksesta aina Suomen urheiluelämän uudelleenjärjestämiseen asti. Näiltä näkijöiltä ja tietäjiltä puuttuu vain voimaa, raakaa ihmismassaa, joka omaksuisi heidän ajatuksensa ja pistäisi vain hihat heilumaan.

Näiden pelastus- tai eloonjäämisoppien lumovoima piilee usein niiden iskevyydessä, helppotajuisuudessa, ainakin näennäisessä loogisuudessa ja tieteellisyydessä. Mutta siitä huolimatta ne ovat keskenään toivottoman ristiriitaisia. Joidenkin mielestä uusi tietokoneteknologia voisi pelastaa maailman — jonkun toisen mielestä juuri siinä piilee kaiken pahan ydin. Jne.

Huutavista ristiriidoista huolimatta näillä maailmanparantajilla tuntuu olevan jotakin yhteistä, muutakin kuin marginaalinen tai sivullisen asema politiikan kentässä. Heitä yhdistää tietynlainen politiikan tai politikoinnin vastaisuus. Poliittikka on heille häiriötekijä, joka vain haittaa absoluuttisen todeksi väitetyn maailmankuvan omaksumista — ja saa ihmiset harhautumaan ainoalta oikealta pelastustieltä.

Tällaiseen asenteeseen sisältyy melkoinen annos kärkeää autoritaarisuutta. Siinä on myös liikkeen tai keskustelun täydellisen takalukon osaset. Onhan historiassakin tullut jo moneen kertaan ilmi, että poliittiseen vastuuseen joutuessaan tällaiset »maailmankatsomusliikkeet» ovat hajonneet tai joutuneet verisiinkin sisäisiin välienselvittelyihin.

Autoritäärisyys, lahkoistuminen yms. umpikujat voidaan Jaatisen mukaan väistää »rehabiloimalla» politiikka. »Oikeata» politiikkaa ei voida »tieteellisesti» johtaa

biologiasta tai ekologiasta. Ne jotka näin katsovat tehneensä, ovat »ensin» projisoineet omat ideaalinsa luontoon. »Ekologian politisoiminen» tarkoittaa mm. näiden projektiomekanismien paljastamista.

Maaailman pelastajat mieltävät politiikan yleensä samanlaisiksi toiminnaksi kuin esim. lääkkeiden valmistuksen. Lääkkeenvalmistajan koko työn mieli on lopputuloksessa, siinä että tuotteessa (lääkkeessä) on juuri oikeat aineet juuri oikeissa suhteissa. Aristoteles nimitti tällaista toimintaa poiesikseksi. Poliitiikka ei kuitenkaan ole tätä, vaan se on praksista, toimintaa joka on mielekästä ja tavoiteltua myös itsessään. Näin siksi, että ihminen oli olemukseltaan »poliittinen eläin». Tämä aristotelinen idea väikkyy Jaatisen tekstien taustalla vaikka hän ei siitä eksplisiittisesti puhukaan.

* * *

Huomion arvoisia ovat myös Jaatisen pohdinnat ekologisten diskurssien sukupolvista ja aikakäsityksistä — siinä vallankin utooppisen milleanismin kritiikki: »... jälkioderni moniäänisyys ja kehityksen katkosmaisuuus on oivallettu erityisesti uusissa yhteiskunnallisissa liikkeissä. Siksi niissä toimivien nuorten on vaikea ymmärtää esimerkiksi kulttuurista yhtenäisyyttä tai yhtenäistä kamppailua luokkapohjalta työn ja pääoman välisestä ristiriidasta lähtien. Siksi milleanististen »vanhojen partojen» utooppinen, lineaarinen ja eskatologinen aikakäsitys, joka sisältää marxilaisen mytologian kaltaisen »suuren kertomuksen», on osoittautunut ongelmalliseksi. Nuoren polven vihreyden toimintapainotteisuus on helpompi ymmärtää.» (s. 58)

Jaatisen artikkelit ovat ennen muuta työpapereita ja sellaisina tietysti puolivalmiita. Ekologian politisoinnissa hän tuntuu luiskahtelevan vastakkaiseen äärimmäisyyteen, jossa ekologisilta tai luonnontieteellisiltä faktoilta riistetään kaikki substanciaalisuus.

Minusta kuitenkin »kasvihuoneilmiö on» — ja juuri sellaisena siihen on suhtauduttava kaikella vakavuudella.

Toinen vaikea kohta Jaatisen ajattelussa on kysymys ihmisen luonnollisista l. perustarpeista. Edistyksellisten yhteiskuntatieteilijöiden vakiintunutta tapaa noudattaen hän puhuu joka toisella sivulla siitä, että ajatus »annetuista perustarpeista» on myytti. Ja sitten niillä toisilla sivuilla vaaditaan »elämän perusvälttämättömyyksien turvaamista kaikille ihmisille». Molemmat ajatukset ovat varmsti oikeita, mutta jonkinlainen käsitteellinen selkeyttäminen olisi ehkä paikallaan.

Kolmas ongelmallinen kohta Jaatisen artikkeleissa on hänen hieman hatarat ja horjuvat käsityksensä ekologiasta luonnontieteen osana. Mitä on esimerkiksi se »systeemiekologia», jota meidän pitäisi yksissä tuumin kritikoida ja vastustaa? Ja erityisesti: Vaikka en olekaan mikään sensuurin kannattaja, niin haluaisin kieltää yhteiskuntatieteilijöiden omalaatuiset pohdinnat termodynamiikan toisesta pääsäännöstä. Ainakin ne, joissa toinen pääsääntö julistetaan »uusimman tutkimuksen nojalla» kumotuksi.

HEIKKI MÄKI-KULMALA